

АПАНОВИЧ Олена Михайлівна (09. 09. 1919, м. Мелекес Симбір. губ., нині м. Дмитровград Ульяновської обл., РФ — 21. 02. 2000, Київ) — історик, філолог, мистецтвознавець. Кандидат історичних наук (1950). Державна премія України імені Тараса Шевченка (1994). Премія фундації О. і Т. Антоновичів (1995). Нагороджена хрестом Українського козацтва. Член НСПУ (1991). Навчалась у Всесоюзному інституті журналістики (Москва, 1937), закінчила Харківський педагогічний інститут (1941). Від 1944 працювала науковим співробітником ЦДІА УРСР, від 1949 — завідувач відділу давніх актів, 1950–72 — науковий співробітник Інституту історії АН УРСР, 1973– 86 — старший науковий співробітник Центральної наукової бібліотеки АН УРСР, 1995 поновлена на посаді старшого наукового співробітника Інституту історії України НАНУ. Досліджувала історію України середніх віків, зокрема історію запорозького козацтва («Передумови і наслідки ліквідації Запорозької Січі» // УІЖ, 1970, № 9; «Воєнне мистецтво Богдана Хмельницького та його сподвижників» // Там само, 1995, № 4; «Козацтво — ментальність українського народу» // «Сучасність», 1995, № 9), життя і діяльність першого Президента УАН В. Вернадського («Искусство в жизни и творчестве В. И. Вернадского» // «Науч. и соц. значение деятельности В. И. Вернадского», Ленинград, 1989), питання розвитку укр. культури («Художність та історизм», 1970; «Про довбишів, що в бубни бубонять», «В якого Бога вірила Січ», обидві — 1990) та ін. Виявляла й класифікувала пам'ятні місця запорозького козацтва в Україні і поза її межами (матеріали опубліковано 1967–68 у ж. «Україна»); у бібліотеках Києва, Харкова, Одеси, Москви, С.-Петербурга виявила, атрибутувала й реконструювала

з літератури 30 нових списків літопису Григорія Грабянки. У 70-х рр. зазнала переслідувань за відхід від догм офіційної радянської історіографії, що виявився в увазі до специфічних явищ українського суспільно-політичного життя, національної визначеності української історії. 1972 була безпідставно звільнена з Інституту історії АН УРСР.

Основні праці

Запорозька Січ та її прогресивна роль в історії українського народу. К., 1954 (співавтор); Исторические места событий Освободительной войны украинского народа 1648– 1654. К., 1954; Запорозька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії: 50–70 роки 17 ст. К., 1961; Збройні сили України в першій половині 18 ст. К., 1969; Рукописная светская книга 18 в. на Украине. К., 1983; В. И. Вернадский: Жизнь и деятельность на Украине. К., 1984; 1988 (співавтор); Розповіді про запорозьких козаків. К., 1991; Гетьмани України і кошові отамани. К., 1993; Роль жінки в козацькому вихованні // Неопалима купина. 1993. № 1; Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. К., 1994; Столиці Української Гетьманської держави. Чигирин. Батурин. Глухів // Неопалима купина. 1995. № 7/8; Богдан Хмельницький – полководець та його сподвижники. К., 1997; Урядові службовці Гетьманщини – українська інтелігенція XVIII ст. // УІЖ. 1997. № 2; Чортотлицька Запорозька Січ. К., 1998; Конституція Пилипа Орлика // Хроніка-2000. К., 1998. Вип. 23/24; Сагайдачний Петро – український козацький гетьман // Кур'єр Кривбасу. 1998. № 106; За плугом Господь іде. Агрокультура українського козацтва в контексті ідей Сергія Подолінського та Володимира Вернадського. Св., 1999; Володимир Вернадський і Чехія // Хроніка-2000. К., 1999. Вип. 25/26.

Рекомендована література

1. Білик І. Під знаком Діви, або гороскоп для Олени Михайлівни // ЛУ. 1994, 13 жовт.;
2. Олена Михайлівна Апанович: Бібліогр. покажч. К., 1994;
3. Дмитрієнко М. Штрихи до портрета історика-сучасника // УС. 1994, 8 верес.;
4. Загороднюк Л. Зоряний час Олени Апанович // Нар. армія. 1994, 29 верес.;
5. Козацька слава Олени Апанович // Укр. газ. 1994, 17–30 берез.;
6. Під знаком Кліо: На пошану Олени Апанович: Зб. ст. Дн., 1995;

7. Історія українського середньовіччя: Козацька доба: Зб. наук. пр. (На пошану історика, лауреата Держ. премії ім. Т. Шевченка Олени Михайлівни Апанович): У 2 ч. К., 1995;
8. Богачевська-Хом'як М. Людина повної посвяти науці // Неопалима купина. 1995. № 7/8;
9. Комаренко Т. Апанович Олена Михайлівна // Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довід. Вип. 1. К., 1998;
10. Олена Михайлівна Апанович. (До 80-річчя від дня народж. і 55-річчя наук. діяльності): Біобліогр. покажч. К., 1999.
- А. І. Жуковський

Бібліографічний опис:

Апанович Олена Михайлівна / А. І. Жуковський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43086>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).